

Tres cultures

En paral·lel als estudis institucionals de les democràcies, que comparen per exemple els sistemes presidencialistes (Estats Units) amb els sistemes parlamentaris (la majoria de democràcies europees), la ciència política del segle XX va posar en relleu la importància d'altres factors que incideixen en l'estabilitat i qualitat de les democràcies. Entre aquests factors destaca la "cultura política" dels ciutadans i dels principals actors (partits, institucions, organitzacions, etc.). Stuart Mill ja havia insistit en el paper que juguen els valors i les actituds col·lectives en la pràctica política. Posteriorment, Almond, Verba, Eckstein, Lijphart, Schmitter, etc. concretarien aspectes d'aquest concepte difús però operatiu de la cultura política vigent en cada democràcia.

En el cas espanyol hi trobem com a mínim tres components.

1. Una cultura política autoritària. No és cap secret el caràcter precari del liberalisme i la democràcia en la història contemporània espanyola. Una història trista. La visió jeràrquica, afrancesada, de l'estat –tant de la dreta conservadora com de l'esquerra jacobina– es reflecteix en les actituds d'*orden y mando* sovint presents en les institucions i organitzacions polítiques. Els índexs de baixa qualitat de la democràcia espanyola, al marge de qüestions institucionals com els dèficits en la separació de poders o la mala regulació de l'estat autonòmic, estan relacionats amb aquest component cultural. "*Se van a enterar*" o "*Les vamos a poner en su sitio*" són expressions habituals. El recent seral del PSOE defenestrant Pedro Sánchez i fent president Mariano Rajoy, la implícita impunitat que mostren membres del PP en els judicis de Gürtel i les targetes *black* o del PSOE en el cas dels ERO, o les

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA

pràctiques i l'actitud fatxenda del ministre Fernández Díaz són exemples d'aquesta cultura autoritària.

2. Una cultura jurídica administrativista. Davant d'un problema estructural de caràcter polític, socioeconòmic o cultural, no es planteja analitzar-lo bé i solucionar-lo, sinó que simplement es remet a la legalitat vigent, malgrat que se sàpiga que aquesta legalitat no solucionarà el problema i que, fins i tot, constitueix bona part d'aquest problema. La judicialització de la política és un corollari d'aquesta cultura administrativista, la qual reforça el cercle viciós entre les institucions que fan la llei i els tribunals que la interpreten, tot soscant el principi de la separació de poders i l'estat de dret.

3. Una cultura religiosa catòlica. Es tracta d'un component que té en l'obra de Max Weber un punt neuràlgic de referència. El catolicisme sembla estar més inclinat que el protestantisme, per exemple, a eludir o menystenir la responsabilitat individual en els comporta-

ments pràctics dels ciutadans. Es tracta d'un enfocament que es reflecteix, entre altres qüestions, en la freqüent frivolitat política i moral dels encausats en els judicis per corrupció. "La pitjor tragèdia en tota la història de la humanitat –manté Arthur C. Clarke– pot haver estat el segrest de la moralitat per part de la religió".

Catalunya participa parcialment d'aquests components culturals, especialment dels dos últims. La cultura política autoritària hi té més aviat poc espai donada la precarietat d'unes institucions polítiques amb poc poder real de decisió. La cultura jurídica administrativista, en canvi, sí que afecta el país, encara que amb una intensitat menor que a l'Estat. En aquest sentit, un dels principals errors dels primers anys de la Generalitat actual va ser optar per un model administratiu similar a l'espanyol i no per un model més modern, menys administrativista, com els vigents en alguns estats europeus. Va ser una oportunitat perduda.

La cultura catòlica té una presència important a Catalunya, malgrat que crec que alguns valors i actituds del protestantisme (responsabilitat individual, valoració de la feina ben feta, estalvi-inversió, més intolerància davant la corrupció, etc.) resulten congruents amb determinats valors, actituds i pràctiques de la societat catalana. Però, de fet, la cultura política d'arrel catòlica es troba present en els partits i organitzacions de Catalunya, tant els de dretes com els d'esqueres.

"Caldria esbrinar –deia Montaigne– qui és millor savi, no qui és més savi". Més enllà dels factors vinculats a la política institucional, ser conscients dels components culturals facilita pensar millor la política, pensar-la més críticament quan analitzem les seves possibilitats i límits i les estratègies de futur.

Un dels principals errors dels primers anys de la Generalitat va ser optar per un model administratiu similar a l'espanyol